

Modernizatsiya jarayonida zamonaviy tasviriy san'atida kompozitsiyaning g'oyaviy badiiy yechimi

O'ktam Radjabboevich Saidov
Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti

Annotatsiya: Ijodkor asaridagi kompozitsiya g'oyasi milliy an'analarga mos yuksak ma'naviyat bilan yo'g'rilgan bo'lsa, ya'ni sof va toza g'oyalar asosiga qurilgan bo'lsa, bunday asarlar jamiyat ma'naviyatini, milliy g'ururni yuksaltirishga hamda xalqimiz, ayniqsa, yoshlar ongiga milliy g'oyamiz tamoyillarini singdirishga hizmat qiladi.

Kalit so'zlar: modernizatsiya, tasviriy san'at, kompozitsiya, badiiy yechim

Conceptual artistic solution of composition in modern fine art in the process of modernization

Oktam Radjabboevich Saidov
National Institute of Fine Arts and Design named after Kamoliddin Behzod

Abstract: If the idea of composing the work of the artist is based on national traditions corresponding to high and pure ideas, these works will enhance the spirituality, national pride of our people, and especially young people and embody the principles of our national idea in their minds.

Keywords: modernization, fine art, composition, artistic solution

O'zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki kunlardanoq milliy ma'naviyat ravnaqi davlatimiz siyosatining ustuvor vazifasi sifatida kun tartibiga qo'yildi. Ma'naviyat jamiyatning barcha jabhalariga, millat va mamlakatning taraqqiy etishi, kelajagi hamda taqdiriga tegishli qadriyatga aylandi. Bu borada san'at va madaniyatning ham o'rni muhimdir. Xususan, Prezidentimiz I.Karimov ta'kidlaganidek, "Hozirgi kunda milliy ma'naviyatimiz rivojini tasviriy san'at namunalarisiz tasavvur etib bo'lmaydi"¹. Shunday ekan kishilar ongida, ayniqsa yoshlar dunyoqarashining shakllanishida biz kabi ijodkorlarning zimmasiga ham katta ma'suliyat yuklanadi.

¹ Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2010. -148 b.

San'atning asosiy vazifasi u xoh amaliy, xoh tasviriy san'at bo'lsin, insonning estetik didini rivojlantirib, turli xil ruhiy zarbalardan xalos etish, yoxud ogohlik sari yetaklashdir.²

Hozirgi modaernizatsiya jarayonida chetdan kirib kelayotgan taxdidlar jamiyat rivojiga ayniqsa yoshlar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mana shunday taxlikali bir davrda san'at va madaniyatning qudratli quroli orqali yoshlarimiz qalbiga yo'l topmog'imiz darkordir. Prezidentimiz to'g'ri ta'kidlaganidek: "San'at va madaniyatdek qudratli kuch orqali inson qalbiga yo'l topish haqida so'z yurutar ekanmiz, hammamiz yaxshi tushunamizki, har qaysi iste'dod egasi o'ziga xos bir olam, shu sababli ijod ahliga qandaydir aqil o'rgatish, eng asosiysi, ularni boshqarishga urinish mumkin emas. Lekin bu hayotda ularni birlashtiradigan, yangi ijodiy marralar sari ilhomlantiradigan muqaddas tushunchalar borki, ular Vatan va xalq manfati, ezgulik va insoniylik tamoyillari bilan uzviy bog'liqdir. Agarda har qaysi ijodkor o'z asarlarida ana shu o'lmas g'oyalarni bosh maqsad qilib qo'ysa, ularni badiiy mahorat bilan ifoda eta olsa, hech shubxasiz, adabiyot ham, madaniyat va san'at ham tom ma'noda ma'naviy yuksalishga xizmat qilib, o'zining ijtimoiy vazifasini to'liq ado etishga erishgan bo'ladi"³

Ijodkor asaridagi kompozitsiya g'oyasi milliy an'analarga mos yuksak ma'naviyat bilan yo'g'rilgan bo'lsa, ya'ni sof va toza g'oyalar asosiga qurilgan bo'lsa, bunday asarlar jamiyat ma'naviyatini, milliy g'ururni yuksaltirishga hamda xalqimiz, ayniqsa, yoshlar ongiga milliy g'oyamiz tamoyillarini singdirishga xizmat qiladi.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng san'atning barcha turlari kabi tasviriy san'at yo'nalishida ijodkorlarning erkin ijod qilishlari uchun barcha imkoniyatlar yaratildi. Turli janrlar yo'nalishlarda ijod qilish va ijodiy ishlarni namoyish etish uchun bir qancha ko'rgazma zallari barpo etildi. Eskilari yangi zamonaviy jihozlar bilan qayta ta'mirlandi: "Tasviriy san'at galereyasi" "Yoshlar ijod saroyi" "Kamoliddin Behzod me'morial bog' muzeyi" shular jumlasidandir. Yangi yo'nalishlar modernizm, impressionizm, kubizm, syurializm va shu kabi boshqa ko'plab yo'nalishlarda ijod qilayotgan rassomlar nafaqat mamlakatimizda balki jahon miqyosida ham o'z o'rniga ega bo'lib kelmoqdalar. Bu o'rinda yutuqlarimiz bilan bir katorda ayrim kamchiliklarni ham keltirib o'tish joizdir. Jumladan, bazi bir ijodkor rassomlar tomonidan ishlangan asarlarni nafaqat oddiy tamoshabin tushunmasligi, balki shu soha vakillarining xam to'lik anglay olmasligi bu albatta o'sh asar muallifi g'oyasining bo'shligidan yoki umuman g'oyaning yo'qligidan dalolat beradi. Tasviriy san'at asari raglar o'yini bo'lib qolmasdan, mavzuni tamoshabinga biron bir asosga, xayotiy tajribaga, tafakkurga asoslangan holda tasvir orkali, ranglar va

²Deyl Karnegi. Kak vyrabatyvat uverennost v sebe i vliyat na lyudey, vystupaya publichno.- T.: Shark, 1992. 45b.

³ Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2010. -158-159 b.

shakillar orkali yetkazib berishdir. San'at axli shu jumladan tasviriy san'at vakillari-rassomlar ham xalkdan bir qadam oldinda yurgan holda xalqni o'ziga ergashtira olishi kerak. Shunday ekan, ijodkorlar tomonidan yaratilgan san'at asarini hatto shu soxa vakillarining ham to'liq anglay olmasligiga nima deyish mumkin. Abstraksiya yo'nalishda nimani xoxlasam shuni tasvirlayman, men shuni xis qildim emas, balki bu o'rinda tamoshabin asar ma'nosini, rassom ushbu tasvir orqali nima demoqchi bo'lganini, g'oyani anglamog'i, undan o'ziga tegishli xulosa chiqarmog'i kerak albatta. Tasviriy san'at asari orqali, tamoshabinga berilayotgan g'oya biror bir manbaga, asosga tayanmog'i va tasvirda uslub, badiiyligi jixatdan tamoshabinni o'ziga maftun etishi, uni o'ylashga, mushoxadaga tortishi lozim. Madaniy xordik, va ozuka olish niyatida kirgan tamoshabin ko'rgazmadagi asarlarning birortasiga tushnaolmasdan chiqib ketishi achinarli. Sodda qilib aytganda har bir narsaning eshigi bo'lganidek asarning ham mazmunini ochib beruvchi eshigi bo'lishi darkor, jumladan ma'lum bir detal ham bu vazifani o'tashi mumkin.

O. Saidov "Muborak kun" 120x100.m.m 2014y

Asarni mazmunini to'liq anglagan tamoshabin asar muallifidan kelajakda yanada qiziqarli va fikrlashga undaydigan asarlar kutub qolishi tabiiy. Zamonaviy tasviriy san'at kompazitsiyada g'oyani ilgari surish yani g'oyani tamoshabinga yetkazib bera olish asarning muvaffaqiyati hisoblanadi.

Shunday ekan endilikda ijodkor rassomlarga bilim berayotgan ustozlar zimmasiga katta mas'uliyat yuklanadi. Chizmatasvir, rangtasvir fanlarini o'qitishda realistik maktabni saqlab qolgan holda kompozitsiya fanidan talabaga berilgan mavzu yuzasida erkin fikrlashga va turli xil uslublardan foydalanishga imkon yaratish kerak. To'g'ri bu albatta talabadan yanada ko'proq o'qishni, o'z ustida ishlashni talab qiladi. Oxirgi yillarda yoshlar ishtirokida tashkil etilayotgan ko'rgazmalarda deyarli manzara va natyurmort janridagi asarlarni kuzatayapmiz xalos. Bu bilan yoshlarimiz orasida fikrlay oladigan, g'oyaviy badiiy yechimga ega asarlar yarata oladigan yosh ijodkorlar yo'q demoqchi emasmiz. Haqiqiy ijod qila oladigan yosh ijodiy guruxlar xam mavjud. Bular "5+1", "Krug", ko'rgazmalar uyushtirayotgan yoshlar jamoasi

ammo bular xar yil yetishib chikayotgan yosh rasomlar nisbatiga ko'ra kamchilikni tashkil qiladi.

Talabalarga kompozitsiya fani darslarida uslubni erkin tanlashlariga, izlanishlariga imkoniyat yaratib berilsa, yuksak g'oyaviy badiiy yechimga ega bo'lgan san'at asarlar yaratiladi, bu esa san'at orqali yoshlarni turli illatlarga, yod g'oyalarga, ergashib ketishlarini oldini olgan bo'lar edi.

Asarlar g'oyaviy-badiiy darajasining yuksalishi, ular politrasing boy va murakkablashib borishi orqali san'atkor shaxsi, uning qalami va uslubiga xos xususiyatlar aniq ko'rina boshlaydi. Bu ijobiy xislatlar milliy rassomlik maktabi o'sib kun sayin mustaxkamlana borishiga sabab bo'ladi.

So'zim so'ngida birinchi prizidentimiz I.A.Karimovning quyidagi fikrlarini keltirib o'tishni joiz deb hisoblayman: "Fikrga qarshi fikr, g'oyaga karshi g'oya, jaxolatga karshi ma'rifat bilan kurashish har qachongidan ko'ra muhim ahamiyat kasb etmoqda"⁴

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2010.
2. Akbar Xakimov. Iskusstva Uzbekistana: istoriya i sovremennost. – T.: San'at, 2010
3. Qator mualliflar. O'zbekiston zamonaviy san'ati. – T.: Dizayn Poligraf M.SH.J, 2004

⁴ Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2010. -119 b.